

JIN 2018/116, Hoge Raad, 18-05-2018, ECLI:NL:HR:2018:728, 17/03411 (annotatie)

Gegevens

Publicatie

JIN 2018/116

Instantie

Hoge Raad

Datum uitspraak

18 mei 2018

Datum publicatie

28 augustus 2018

Annotator

E.J.H. Zandbergen

FERMM Advocaten J.M. Kuipers

FERMM Advocaten

ECLI

[ECLI:NL:HR:2018:728](#)

Zaaknummer

17/03411

Relevante informatie

[Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering \(geldt in geval van niet-digitaal procederen\) \[Tekst geldig vanaf 01-05-2023\] \[Regeling ingetrokken per 2023-05-01\] art. 424](#)

Inhoudsindicatie

Procesrecht, Terugbetaling van proceskosten op grond van een later vernietigde beslissing, Voorwaardelijke vernietiging, Herleven vernietigde uitspraak, Onverschuldigde betaling

Samenvatting

De vernietiging door de Hoge Raad van de beslissing van het hof over de proceskosten behelst geen ‘voorwaardelijke’ vernietiging en van ‘herleven’ van die beslissing kan geen sprake zijn, ook niet indien het verwijzingshof met betrekking tot het punt waarop is vernietigd tot dezelfde beslissing komt als het hof vóór cassatie. Een verwijzingshof is gehouden de proceskosten van het hoger beroep opnieuw te begroten, zowel wat betreft de proceshandelingen die aan de vernietiging zijn voorafgegaan, als die welke na verwijzing zijn verricht.

Bij de voortzetting van het geding na cassatie zal de verwijzingsrechter dienen te beoordelen in hoeverre hij is gebonden aan de in de vernietigde uitspraak vervatte beslissingen. Als hij aan een dergelijke beslissing of een daarop voortbouwende beslissing niet is gebonden, maar vervolgens wel tot dezelfde beslissing komt als welke vóór cassatie is genomen, betreft dat niet het ‘herleven’ van een beslissing die ‘voorwaardelijk’ door de Hoge Raad is vernietigd. De vernietiging door de Hoge Raad is definitief, zulks ongeacht de mogelijkheid dat het verwijzingshof alsnog tot eenzelfde beslissing komt als welke vóór cassatie is genomen. Betaalde proceskosten inzake de procedure vóór cassatie zijn na een dergelijke vernietiging onverschuldigd betaald en kunnen worden gevorderd, zulks ongeacht de mogelijkheid van eenzelfde proceskostenveroordeling na verwijzing als vóór cassatie. Het verwijzingshof dient daarbij de proceskosten opnieuw te begroten op basis van de verrichte proceshandelingen van zowel vóór als na verwijzing.

Uitspraak

Hoge Raad:

1. Het geding in feitelijke instanties

Voor het verloop van het geding tot dusver verwijst de Hoge Raad naar zijn arrest van 15 januari 2016, [ECLI:NL:HR:2016:46](#), NJ 2016/265 en naar:

- a. het vonnis in de zaak 4921525 RL EXPL 16-8410 van de kantonrechter te Den Haag van 8 augustus 2016;
- b. het arrest in de zaak 200.199.516/01 van het gerechtshof Den Haag van 27 juni 2017.

Het arrest van het hof is aan dit arrest gehecht.

2. Het geding in cassatie

Tegen het arrest van het hof heeft de dochter beroep in cassatie ingesteld. De procesinleiding is aan dit arrest gehecht en maakt daarvan deel uit.

De moeder heeft een verweerschrift tot verwerping ingediend.

De conclusie van de Advocaat-Generaal P. Vlas strekt tot verwerping van het cassatieberoep.

De advocaat van de dochter heeft bij brief van 2 maart 2018 op die conclusie gereageerd.

3. Beoordeling van het middel

3.1. Voor de feiten waarvan in cassatie kan worden uitgegaan, verwijst de Hoge Raad naar zijn hiervoor in 1 vermelde arrest van 15 januari 2016. Daarbij is het arrest van het gerechtshof Den Haag van 29 april 2014, [ECLI:NL:GHDHA:2014:1868](#) (hierna ook: het vernietigde arrest) vernietigd en het geding ter verdere behandeling en beslissing verwezen naar het gerechtshof Amsterdam.

3.2. In de onderhavige procedure vordert de dochter de moeder te veroordelen tot terugbetaling van onder meer een bedrag van € 2.314,=, welk bedrag de dochter op 15 mei 2014 ter uitvoering van de proceskostenveroordeling in het vernietigde arrest aan de moeder heeft voldaan. Zij betoogt dat met de onherroepelijke vernietiging door de Hoge Raad van dat arrest, de rechtsgrond aan de betaling is komen te ontvallen.

De kantonrechter heeft de vordering van de dochter afgewezen. Het hof heeft het vonnis van de kantonrechter bekrachtigd. Het heeft daartoe als volgt overwogen.

“8. Het hof is voorts van oordeel dat het betoog van de dochter dat de uitspraak van het hof Den Haag ‘van de baan’ is en onherroepelijk is vernietigd, niet juist is. Ingevolge artikel 424 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering zet de rechter, naar wie het geding is verwezen, i.c. het hof Amsterdam, de behandeling daarvan voort en beslist met inachtneming van de uitspraak van de Hoge Raad. De procedure na cassatie en verwijzing is geen zelfstandige instantie met een eigen inzet en procesgang, maar vormt de voortzetting van de instantie die voorafging aan het cassatiegeding. Ook al vernietigt de Hoge Raad in het dictum van zijn arrest de bestreden uitspraak zonder enige beperking, dan mag daaruit niet worden afgeleid dat al hetgeen de bestreden uitspraak inhield is vernietigd; het is aan het hof Amsterdam, aan de hand van het door de Hoge Raad overwogene en besliste, te beoordelen welke onderdelen van de vernietigde uitspraak in cassatie niet of tevergeefs bestreden zijn en derhalve onaantastbaar zijn geworden. De proceskostenveroordeling is een beslissing die voortbouwt op, althans onverbrekkelijk samenhangt met de vernietigde beslissing. Ten aanzien van een dergelijk voortbouwende beslissing geldt dat de rechter na verwijzing hieraan niet is gebonden. De vernietiging van de beslissing ten aanzien van de proceskosten is eerst definitief indien het hof Amsterdam tot deze beslissing komt. Indien de kwestie waarop de vernietigde beslissing betrekking had na verwijzing weer in dezelfde zin kan worden beslist als vóór cassatie, dan is de vernietiging van de proceskostenveroordeling slechts een voorwaardelijke. In het geval de rechter na verwijzing de kwestie weer in dezelfde zin beslist als de rechter vóór cassatie, herleeft de voortbouwende beslissing. Uit het voorgaande volgt dat in het arrest van de Hoge Raad, waarbij de vernietiging en verwijzing is uitgesproken, geen definitieve beslissing ten aanzien van de proceskostenveroordeling besloten ligt.

De grief van de dochter faalt.”

3.3.1. Onderdeel I van het middel richt een rechtsklacht tegen rov. 8 van het bestreden arrest. Het betoogt dat de beslissing in het vernietigde arrest over de proceskosten door de Hoge Raad onherroepelijk is vernietigd. Daarmee is de rechtsgrond onherroepelijk komen te ontvallen aan de betaling van de proceskosten en zijn deze kosten onverschuldigd betaald.

3.3.2. Na verwijzing door de Hoge Raad dient de rechter naar wie het geding wordt verwezen, de behandeling daarvan voort te zetten en te beslissen met inachtneming van de uitspraak van de Hoge Raad (art. 424 Rv). De vernietiging door de Hoge Raad van een uitspraak treft niet alleen de in die uitspraak voorkomende beslissingen die in cassatie met succes zijn bestreden, maar brengt ook mee dat alle beslissingen die daarop voortbouwen of daarmee onverbrekkelijk samenhangen, hun kracht verliezen omdat daaraan de grondslag is ontvallen (HR 19 september 2014, [ECLI:NL:HR:2014:2739](#), rov. 3.6.2). Dit geldt ook voor de beslissing over de proceskosten.

Anders dan het hof heeft overwogen, behelst de vernietiging van de beslissing over de proceskosten geen ‘voorwaardelijke’ vernietiging en kan van ‘herleven’ van die beslissing geen sprake zijn, ook niet indien het verwijzingshof met betrekking tot

het punt waarop is vernietigd tot dezelfde beslissing komt als het hof voor cassatie. Een verwijzingshof is gehouden de proceskosten van het hoger beroep opnieuw te begroten, zowel wat betreft de proceshandelingen die aan de vernietiging zijn voorafgegaan, als die welke na verwijzing zijn verricht. Onderdeel I slaagt derhalve.

3.3.3. Onderdeel II bouwt voort op onderdeel I en is gericht tegen de bekrachtiging door het hof van de veroordeling van de dochter in de proceskosten van de onderhavige procedure in eerste aanleg en de compensatie van de proceskosten van de onderhavige procedure in hoger beroep. Uit het voorgaande volgt dat deze klachten slagen.

4. Beslissing

De Hoge Raad:

vernietigt het arrest van het gerechtshof Den Haag van 27 juni 2017;

verwijst het geding naar het gerechtshof Amsterdam ter verdere behandeling en beslissing;

veroordeelt de moeder in de kosten van het geding in cassatie, tot op deze uitspraak aan de zijde van dochter begroot op € 504,39 aan verschotten en € 2.600,= voor salaris.

Noot

1. Na cassatie en verwijzing zet het verwijzingshof op grond van art. 424 Rv de behandeling van de zaak voort met inachtneming van de uitspraak van de Hoge Raad. De procedure na cassatie en verwijzing is derhalve geen zelfstandige instantie. De vernietiging door de Hoge Raad van een uitspraak betreft een partiële vernietiging, waarbij het verwijzingshof gebonden is aan de beslissingen in de uitspraak die niet of tevergeefs in de cassatieprocedure zijn bestreden. Dergelijke beslissingen hebben kracht van gewijsde gekregen. Het verwijzingshof zal van geval tot geval moeten beoordelen in hoeverre het gebonden is aan beslissingen in de vernietigde uitspraak, zulks met behulp van de uitleg van de vernietigde uitspraak en de uitspraak van de Hoge Raad aan de hand van het cassatiemiddel (HR 2 mei 1997, [ECLI:NL:HR:1997:AG7229](#)).

2. Beslissingen die voortbouwen op of onlosmakelijk samenhangen met een vernietigde beslissing delen het lot daarvan, zodat een verwijzingshof daar evenmin aan is gebonden. Deze voortbouwende beslissingen verliezen immers hun kracht, omdat daaraan de grondslag is ontvallen (HR 19 september 2014, [ECLI:NL:HR:2014:2739](#)). Een proceskostenveroordeling is doorgaans een dergelijke voortbouwende beslissing. In deze procedure kwam de vraag aan bod of een proceskostenveroordeling als voortbouwende beslissing reeds is komen te vervallen door de uitspraak van de Hoge Raad dat het arrest van de rechter vóór cassatie is vernietigd (in welk geval de reeds betaalde proceskostenvergoeding op grond van art. 6:203 BW onverschuldigd is betaald) of dat deze proceskostenveroordeling pas komt te vervallen zodra het verwijzingshof anders oordeelt over de onderliggende kwestie (en daarmee over de daarop voortbouwende proceskostenveroordeling) dan de rechter vóór cassatie heeft gedaan. Volgens eiseres zou dit laatste het geval zijn, omdat bij een gelijklopend oordeel van het verwijzingshof als gedaan in de door de Hoge Raad 'voorwaardelijk' vernietigde uitspraak er geen wijziging is en de proceskostenveroordeling daarmee zou 'herleven'. Een proceskostenveroordeling zou in deze argumentatie pas definitief zijn indien ofwel de Hoge Raad hierover anders beslist dan wel indien het verwijzingshof slechts anders *kan* beslissen dan is gedaan door de rechter vóór cassatie. Deze argumentatie wordt door het hof en de A-G gevolgd.

3. De Hoge Raad oordeelt, overigens zonder nadere uitleg, dat er geen sprake is van het kunnen 'herleven' van een 'voorwaardelijke' vernietiging, ook niet indien het verwijzingshof ter zake tot eenzelfde beslissing komt als de rechter vóór

cassatie. Dit oordeel lijkt ons juist. Een vernietiging werkt direct en ook *ex tunc*. Een vernietigde beslissing van de rechter vóór cassatie heeft daarmee nimmer bestaan en het verwijzingshof zal als voortzettende instantie opnieuw over het betreffende onderwerp oordelen, zulks aan de hand van hetgeen de Hoge Raad in zijn uitspraak heeft bepaald. *In casu* was het verwijzingshof niet gebonden aan de eerdere proceskostenveroordeling, aangezien deze beslissing voortbouwde op een vernietigde beslissing. De mogelijkheid dat het verwijzingshof alsnog identiek zal oordelen als de rechter vóór cassatie heeft gedaan inzake de beslissing en de daarop voortbouwende proceskostenveroordeling, maakt daarbij echter nog niet dat de beslissing van de rechter vóór cassatie ‘herleeft’ en dat de vernietiging dus ‘voorwaardelijk’ was. De beslissing van de rechter vóór cassatie bestaat immers sinds de vernietiging niet meer en de latere identieke beslissing van het verwijzingshof is en blijft een (geheel opnieuw beoordeelde) beslissing van een andere instantie dan de rechter vóór cassatie. Een justitiabele kan dan ook enkel tegen de beslissing van het verwijzingshof beroep in cassatie instellen en niet alsnog (wederom) beroep instellen tegen de (volgens eiseres ‘herleefde’) beslissing van de rechter vóór cassatie indien de beslissing identiek zou zijn. Dit past immers niet in het gesloten stelsel van rechtsmiddelen. Bovendien zou, indien een vernietiging pas definitief is nadat een verwijzingshof anders oordeelt dan de rechter vóór cassatie, geruime tijd worden uitgegaan van een vernietigde en daarmee waarschijnlijk (deels) onjuiste beslissing van de rechter vóór cassatie, aangezien dit volgens deze ‘herlevings’-redenering pas anders zal worden indien een verwijzingshof anders oordeelt. Maar omdat dit oordeel van het verwijzingshof op diens beurt pas definitief is nadat dit in kracht van gewijsde is gegaan, kan hier een lange tijdsspanne mee gemoeid zijn. Immers, tegen de beslissing van het verwijzingshof kan mogelijk opnieuw beroep in cassatie worden ingesteld en zo ook tegen een beslissing van het daarna aangewezen verwijzingshof, enzovoort. De vernietigde en daarmee waarschijnlijk (deels) onjuiste beslissing van de rechter vóór cassatie blijft in dat geval nog lang van toepassing, hetgeen bezwaarlijk ten goede komt aan een goede rechtspleging.

4. Het andersluidende oordeel van het hof en de andersluidende conclusie van de A-G gaan specifiek in op de voortbouwende beslissing. Een voortbouwende beslissing volgt echter de beslissing waarop deze is gebaseerd. Weliswaar zou bediscussieerd kunnen worden (hetgeen hof en A-G niet hebben gedaan) of het “verliezen [van hun] hun kracht, omdat daaraan de grondslag is ontvallen” voor een voortbouwende beslissing iets anders is dan een vernietiging, maar het lijkt ons bezwaarlijk dat de onderlinge grondslag wel reeds zou zijn vernietigd, terwijl de daarop voortbouwende beslissing (zoals *in casu* de proceskostenveroordeling) vooralsnog wel in stand zou blijven. Een reden voor verschillende gevolgen tussen een beslissing en een daarop voortbouwende beslissing zien wij derhalve niet. Het oordeel van het hof en de conclusie van de A-G lijken te zijn gebaseerd op een arrest uit 1997 en twee literatuurverwijzingen, welke laatste twee weer lijken te zijn gebaseerd op dit arrest uit 1997. In dat arrest (HR 17 januari 1997, [ECLI:NL:HR:1997:ZC2254](#)) is echter niet geoordeeld dat een vernietiging voorwaardelijk is of kan zijn. Bovendien is in die zaak in cassatie niet geklaagd over de proceskosten. Dit is op zich overigens niet vereist voor voortbouwende beslissingen, omdat bij cassatie van de onderliggende beslissing de grondslag voor de voortbouwende beslissing komt te vervallen. Maar in die zaak betrof de proceskostenveroordeling niet art. 237 Rv of diens voorloper, maar een aparte regeling uit de destijds geldende Bijstandswet (art. 58 aanhef en sub a ABW) inhoudende dat kosten van bijstand op een betrokkene kunnen worden verhaald indien deze onjuiste of onvolledige inlichtingen heeft verstrekt. Het discretionaire oordeel van de rechter in die zaak om af te zien van een dergelijke proceskostenveroordeling (waarschijnlijk omdat partijen in die zaak verschil van inzicht hadden omtrent de vraag of er *in casu* een verplichting was tot het verstrekken van inlichtingen, maar niet omdat er sprake was van opzet), lijkt ons in die zaak geen voortbouwende beslissing. In die zaak was ter zake van de proceskostenveroordeling derhalve een separate cassatieklacht vereist, welke echter achterwege is gebleven. Ook de andere klachten in die zaak (proceskostenveroordeling inzake de cassatieprocedure zelf en het verbod van *reformatio in peius*) lijken ons niet te kunnen leiden tot de conclusie dat een vernietiging inzake proceskostenveroordeling voorwaardelijk kan zijn en dat de vernietigde beslissing hieromtrent weer kan herleven indien een verwijzingshof hetzelfde oordeelt als de rechter vóór cassatie.

5. Terug naar de onderhavige zaak. Hierin oordeelt de Hoge Raad verder dat een verwijzingshof gehouden is de proceskosten van het hoger beroep opnieuw te begroten, zowel inzake de proceshandelingen vóór cassatie als na verwijzing. Ook dit lijkt ons juist. De procedure bij het verwijzingshof is immers een voortzetting van de procedure vóór cassatie, zodat in principe pas bij het eind van deze procedure de proceskosten kunnen worden toegewezen en begroot. De

proceskostenveroordeling is in deze zaak een voortbouwende beslissing en indien er sprake is van een ander oordeel dan dat van de rechter vóór cassatie, zal de grondslag voor deze proceskostenveroordeling (in ieder geval gedeeltelijk) kunnen wijzigen, zodat deze opnieuw (en tevens rekening houdende met de verdere beslissingen van het verwijzingshof) dient te worden toegewezen en begroot.

6. Overigens had voorafgaand aan de conclusie van de A-G het verwijzingshof reeds geoordeeld en wel in afwijking van de rechter vóór cassatie. Tegen die uitspraak was geen beroep in cassatie ingesteld, zodat daarmee definitief was dat de proceskosten onverschuldigd waren betaald. De Hoge Raad had deze zaak dus ook kunnen afdoen wegens gebrek aan belang, maar maakte blijkbaar van de mogelijkheid gebruik om duidelijk te maken dat de bestaande ideeën over 'herleving' van 'voorwaardelijk' vernietigde uitspraken onjuist zijn.

E.J.H. Zandbergen, FERMM Advocaten

J.M. Kuipers, FERMM Advocaten